

ปริทัศน์หนังสือ : ประวัติวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสำหรับผู้เริ่มต้น
Book Review: Hajimete Manabu Nihon Jidobungakushi

ทณพร ตีร์รัตน์สกุลชัย

Thanabhorn Treeratsakulchai

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Humanities, Chiang Mai University

Corresponding Author:

Thanabhorn Treeratsakulchai

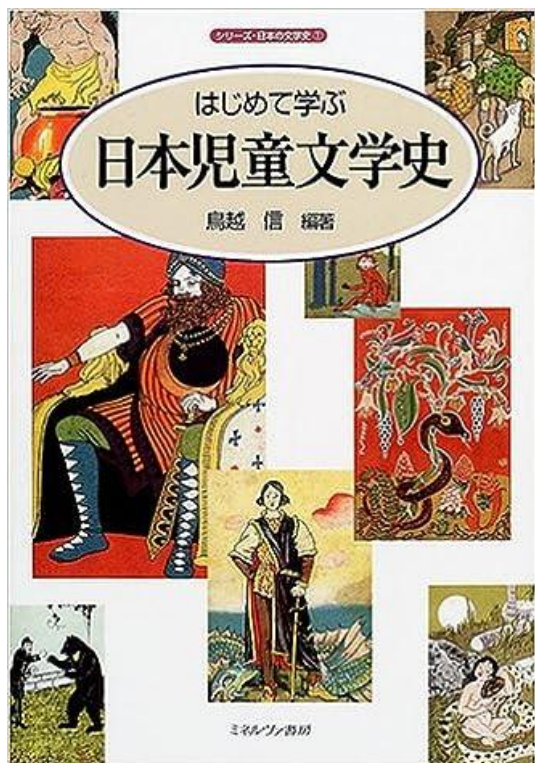
Faculty of Humanities, Chiang Mai University

239, Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai 50200, Thailand.

E-mail: treeratsakulchai@gmail.com

Received: 29 May 2023 **Revised:** 23 August 2023 **Accepted:** 14 September 2023

ปริทัศน์หนังสือ : ประวัติวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสำหรับผู้เริ่มต้น

はじめて学ぶ 日本児童文学史

Hajimete Manabu Nihon

Jidobungakushi

鳥越 信 編著, 2001.

424 pages

วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นเป็นที่สนใจของผู้อ่านชาวไทยมาอย่างยาวนาน ทว่างานวิชาการภายในประเทศไทย ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นกลับมีจำนวนจำกัด หนังสือประวัติวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสำหรับผู้เริ่มต้น『はじめて学ぶ 日本児童文学史』(ミネルヴァ書房、2001年) จึงเป็นหนังสือเล่มสำคัญ สำหรับนักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจเพื่อศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาและพัฒนาการของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่น หนังสือเล่มนี้บรรณาธิการโดยโทริโงะเอะ ชิน (鳥越信) ศาสตราจารย์ด้านวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการวรรณกรรมเยาวชนตั้งแต่สมัยที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยวาเซดะ อีกทั้งยังเป็นบุคคลสำคัญที่ปลุกกระแสวิพากษ์ลักษณะวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมและกระตุ้นให้วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นพัฒนารูปแบบเทียบเท่าสากลมากขึ้น หนังสือเล่มนี้มีจำนวน 424 หน้า ขนาด A5 บรรณาธิการได้รวบรวมพัฒนาการของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์สังคมญี่ปุ่น ตลอดจนการยกตัวอย่างงานวรรณกรรมมาอธิบายอย่างละเอียด โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน (ไม่รวมบทนำ) ดังนี้

ส่วนที่ 1 (บทที่ 1 - 3) ศาสนาคริสต์และวรรณกรรมเยาวชน

เนื้อหาส่วนนี้กล่าวถึงพัฒนาการของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศญี่ปุ่น ช่วงทศวรรษที่ 1870 เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นได้เริ่มเข้าสู่ยุคสมัยใหม่หรือที่รู้จักในชื่อว่า “ยุคสมัยเมจิ” (ค.ศ. 1868 - 1912) ช่วงเวลานี้ศาสนาคริสต์สามารถเผยแพร่คำสอนได้อย่างเปิดเผย จึงได้เริ่มมีการก่อตั้งโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ (日曜学校) เปิดสอนโดยมิชชันนารีชาวอเมริกัน โรงเรียนสอน

ศาสนาเหล่านี้ได้จัดกิจกรรมศึกษาพระคัมภีร์และการเรียนการสอนให้แก่เด็ก ตลอดจนได้ผลิตสิ่งพิมพ์ทางศาสนาสำหรับเด็ก เช่น หนังสือ *ไซไว โนะ โอโตชิระ วาระเบะ เทบิกิ โนะ โทอิ โคดาเอะ* 『さいはひのおとわれわれへ手びきのとひこたへ』 (1872 年) นอกจากนี้ยังได้ผลิตสิ่งพิมพ์สำหรับเด็ก เช่น การแปลหนังสือเรียนจากอเมริกา อีกด้วย จากส่วนนี้จะเห็นได้ว่าการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในช่วงต้นสมัยเมจิมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเริ่มต้นที่จะแยกสิ่งพิมพ์สำหรับผู้ใหญ่และสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กออกจากกัน เนื่องจากในช่วงเวลานี้สังคมญี่ปุ่นยังมีโน้ตศัณเกี่ยวกับเด็กที่ยังแตกต่างจากสังคมตะวันตกอยู่มาก

กิจกรรมอีกประการหนึ่งที่สำคัญของโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ก็คือการออกนิตยสารรายสัปดาห์เพื่อเผยแพร่คำสอนศาสนาคริสต์สำหรับเด็ก เช่น นิตยสาร *ชิจิอิชิ ซัปโป* (『七一雑報』) ในช่วงทศวรรษที่ 1880 ในนิตยสารต่าง ๆ เหล่านี้มีการแทรกเรื่องอ่านเล่นสำหรับเด็กอยู่ด้วย ในช่วงเวลานี้ ปัญญาชนชาวญี่ปุ่นจำนวนมากได้สนใจเข้ามาเรียนรู้คริสต์ศาสนาผ่านโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ หนึ่งในคนกลุ่มนี้ก็คืออิวายะ ซาซานามิ (巖谷小波) ที่ต่อมาได้กลายเป็นนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนคนสำคัญในสมัยเมจิ อิวายะเป็นผู้หนึ่งที่ศรัทธาในศาสนาคริสต์ จนได้กลายมาเป็นครูประจำโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ และเพื่อที่จะจัดกิจกรรมแสดงละครเวทีภายในโรงเรียน อิวายะได้เขียนบทละครเรื่อง *โคงาเนมารุ* (『こがね丸』 1891 年) ขึ้น บทละครเรื่องนี้ถือเป็นวรรณกรรมเยาวชนเรื่องแรกที่เขียนโดยนักเขียนชาวญี่ปุ่น

นอกเหนือจากบทบาทของโรงเรียนสอนศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้ส่งเสริมให้เกิดการผลิตงานเขียนสำหรับเยาวชนโดยนักเขียนชาวญี่ปุ่นแล้ว ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการผลิตงานเขียนสำหรับเยาวชนขึ้นนั้นก็คือความมุ่งมั่นของชาวญี่ปุ่นที่จะพัฒนาชาติให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตก เมื่อความมุ่งมั่นนี้ได้ก่อตัวขึ้น การที่จะสามารถสร้างชาติที่แข็งแกร่งได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมืองในชาติต้องมีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้หนังสือสำหรับเด็กที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ (窮理書) จึงได้ถือกำเนิดขึ้นในช่วงเวลานี้เพื่อสนองนโยบายของชาติ

สิ่งพิมพ์ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์นั้นมีมาตั้งแต่ปลายสมัยเอโดะหรือในช่วงปลายสมัยที่ญี่ปุ่นปิดประเทศ โดยงานเขียนลักษณะนี้เรียกว่างานเกี่ยวกับการศึกษาวิทยาการของฮอลันดา (蘭学) และถูกศึกษาอยู่ในวงแคบ อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่สมัยเมจิ ฟูกุซาวะ ยูกิจิ (福沢諭吉) ปัญญาชนคนสำคัญที่เป็นเสาหลักในการปฏิรูปญี่ปุ่นให้เป็นสมัยใหม่เห็นว่าการที่จะเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชาติให้เท่าเทียมกับตะวันตกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ของปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ เป็นพื้นฐานเสียก่อน ฟูกุซาวะจึงเขียนหนังสือ *คองโม คิวริชูไก* (『訓蒙 窮理図解』 1868 年) เพื่อให้เยาวชนได้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ในเบื้องต้น จากนั้นเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1870 เป็นต้นมา หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายอย่างมาก และมีการแปลหนังสือในลักษณะนี้จากต่างประเทศอีกด้วย

สาเหตุประการหนึ่งที่สร้างกระแสความนิยมต่อหนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ให้แพร่หลายในสังคมช่วงนี้ก็คือการปฏิรูปการศึกษา (学制) ในปี ค.ศ. 1871 การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ได้วางหลักสูตรที่เน้นความสำคัญของวิชาวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายต้องใช้หนังสือของฟูกุซาวะเรียนวิชา

วิทยาศาสตร์ เพื่อสอดรับการนโยบายทางการศึกษา นี้ สำนักพิมพ์จึงผลิตหนังสือประเภทนี้ออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะให้โรงเรียนเลือกใช้หนังสือของตนเป็นหนังสือเรียนต่อไป

เมื่อเยาวชนในชาติอ่านออกเขียนได้มากขึ้น ตลาดนิตยสารสำหรับเด็กก็เฟื่องฟูขึ้นตามมา ปลายช่วงทศวรรษ 1880 เกิดนิตยสารสำหรับเด็กจำนวนมาก เช่น *โชเน็นเอ็น* (『少年園』) *นิงง โนะ โชเน็น* (『日本の少年』) *โชโกกุมิน* (『少国民』) นิตยสารเหล่านี้ล้วนแต่มีคอลัมน์ที่นำเสนอความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ยิ่งเมื่อเข้าสู่ช่วงสมัยไทโช (1912 - 1926) ยุคสมัยที่ผู้ผลิตหนังสือสำหรับเด็กให้ความสำคัญต่อผู้อ่านที่เป็นเยาวชนมากขึ้นนั้น (児童中心主義思想) หนังสือที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เหล่านี้ก็พัฒนารูปแบบหลากหลาย ทำให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนสามารถเพลิดเพลินไปกับเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ได้มากยิ่งขึ้น

อีกด้านหนึ่งนั้น หนังสือสำหรับเด็กที่แปลจากภาษาต่างประเทศก็ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปสังคมญี่ปุ่นสู่ความเป็นสมัยใหม่และความเป็นอารยธรรมเพื่อให้ผู้คนในสังคมก้าวทันโลกตะวันตก หนังสือแปลสำหรับเด็กที่คาดว่าเป็นหนังสือแปลเล่มแรกสุดในญี่ปุ่นก็คือนิทานอีสป *ESOPONO FABVALS* (『エソポノハブラス』) หนังสือเล่มนี้ได้รับการแปลจากฉบับภาษาละตินเป็นภาษาญี่ปุ่นในช่วงกลางศตวรรษที่ 16 โดยมีซันนาริ มีวัดอุประสงค์เพื่อนำมาใช้เผยแผ่ศาสนาคริสต์ให้แก่เยาวชน นอกจากเหนือจากนิทานอีสปแล้ว ยังมีหนังสือสำหรับเด็กอีกจำนวนหนึ่งถูกแปลในช่วงที่ญี่ปุ่นปิดประเทศอีกด้วย เมื่อเข้าสู่สมัยเมจิ หนังสือแปลสำหรับเด็กในช่วงเวลานี้มุ่งเน้นเนื้อหาที่นำเสนอความรู้เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ภูมิศาสตร์โลก ประวัติศาสตร์โลก เช่น งานของ Peter Parley และ W. Swinton หนังสือแปลกลุ่มนี้ได้ถูกใช้เป็นหนังสือเรียนในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ปัญญาชนที่สนใจวัฒนธรรม ความคิด และปรัชญาตะวันตก ก็ได้นำวรรณกรรมตะวันตก เช่น *โรบินสัน ครูโซ 80 วันรอบโลก* *กัลลิเวอร์ผจญภัย* ผลงานของเชกสเปียร์ต่าง ๆ มาแปลเผยแพร่จนได้รับความนิยมในกลุ่มผู้อ่าน การแปลหนังสือและวรรณกรรมจากต่างประเทศเป็นอิทธิพลสำคัญที่ผลักดันให้คนญี่ปุ่นรู้จักหนังสือสำหรับเด็กในแบบที่ควรจะเป็น ทั้งรูปประโยค กลวิธีการประพันธ์ แนวคิดของชาติตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำภาษาพูดมาใช้เขียนในงานวรรณกรรม (言文一致)

ส่วนที่ 2 (บทที่ 4 - 6) ยุคแห่งนิทานเรื่องเล่า

ในปี ค.ศ. 1886 ได้เกิดเหตุการณ์เรือนอร์แมนตันซึ่งเป็นเรือบรรทุกสินค้าอังกฤษล่ม (ノルマントン号事件) บนเรือบรรทุกสินค้านั้นมีผู้โดยสารทั้งชาวยุโรป ชาวจีน ชาวอินเดีย และชาวญี่ปุ่น ทว่าเจ้าหน้าที่บนเรือกลับช่วยเหลือเฉพาะผู้โดยสารชาวยุโรปเท่านั้น เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ชาวญี่ปุ่นไม่พอใจและเกิดอคติต่อชาวตะวันตกอย่างมาก ในช่วงเวลานี้อุดมการณ์ชาตินิยมในญี่ปุ่นได้ปะทุและเข้มแข็งจนนำไปสู่กระแสนิยมงานเขียนประเภทเรื่องเล่าโบราณ (昔話) เรื่องเล่าเชิงประวัติศาสตร์ (歴史物語) กระแสความนิยมนี้ได้ส่งอิทธิพลครอบคลุมไปถึงงานเขียนสำหรับเด็ก

ในปี ค.ศ. 1889 รัฐธรรมนูญฉบับแรกของญี่ปุ่นถูกประกาศใช้ จากนั้นในปีถัดมา (ค.ศ. 1890) คำประกาศของพระจักรพรรดิเกี่ยวกับการศึกษา (教育勅語) ที่มีเนื้อหากล่าวถึงการจัดการศึกษาที่ยึดคำสอนของลัทธิขงจื๊อที่วางแผนจัดการศึกษาเพื่อเน้นการกตัญญูทวดเทที่ต่อบิดามารดา เสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคีภายใน

ครอบครัวเป็นพื้นฐาน เพื่อเติบโตมารับใช้ชาติอย่างกล้าหาญและซื่อสัตย์ และเน้นความจงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิ (國家主義的教育) ได้ถูกประกาศและถูกส่งไปทุกโรงเรียนทั่วประเทศพร้อมกับภาพถ่ายขององค์จักรพรรดิและพระจักรพรรดินี อย่างไรก็ตาม ช่วงต้นทศวรรษ 1890 ชาวญี่ปุ่นยังคงมีทัศนคติเกี่ยวกับเด็กในฐานะแรงงานสำคัญสำหรับครอบครัว อัตราการเข้าเรียนต่อของเด็กจึงยังไม่สูงนัก และเด็กที่ได้มีโอกาสเข้าเรียนมักเป็นเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง นิตยสารสำหรับเยาวชนในช่วงเวลานี้จึงผลิตขึ้นโดยคำนึงถึงผู้อ่านที่เป็นเด็กผู้ชายเป็นหลัก นอกจากนี้นิตยสารเหล่านี้ยังมุ่งปลูกฝังให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมืองสอดคล้องตามแนวคิดของคำประกาศของพระจักรพรรดิเกี่ยวกับการศึกษาที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมมายาคติการมุ่งมั่นเล่าเรียนเพื่อประสบความสำเร็จในชีวิตและมีหน้ามีตาในสังคม (立身出世) ด้วยเหตุนี้เนื้อหาในสิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชนเหล่านี้จึงมุ่งให้ความรู้มากกว่าความบันเทิง ตัวอย่างเนื้อหาในนิตยสารสำหรับเยาวชนในช่วงเวลานี้ได้แก่ งานเขียนประเภทชีวประวัติบุคคลสำคัญ งานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ นิทานเรื่องเล่า (御伽噺) เน้นอนว่าผู้ที่สามารถจับจ่ายหาซื้อนิตยสารเหล่านี้ได้ก็คือชนชั้นที่มีอิสระทางการเงิน ไม่ใช่ประชาชนที่ใช้แรงงานทั่วไป

ในปี ค.ศ. 1891 เป็นปีที่หนังสือชุด (叢書) ได้ถูกผลิตขึ้นจำหน่าย สำนักพิมพ์ใหญ่อย่างฮาคุบุกัง (博文館) ได้ออกหนังสือชุดจำนวนมาก เช่น หนังสือชุดเกี่ยวกับเรื่องเล่าของญี่ปุ่น (『日本お伽噺』) หนังสือชุดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น (『日本歴史譚』) หนังสือชุดชีวประวัติบุคคลสำคัญของญี่ปุ่น (『少年読本』) หนังสือชุดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โลก (『世界歴史譚』) หนึ่งในหนังสือชุดที่ขายดีในช่วงเวลานี้ได้แก่หนังสือชุดวรรณกรรมเยาวชน (『少年文学』) หนังสือชุดนี้มีทั้งหมด 32 เล่ม โดยรวมงานเขียนสำหรับเด็กประเภทต่าง ๆ เอาไว้ ทั้งงานเขียนที่นักเขียนชาวญี่ปุ่นแต่งขึ้นเอง งานเขียนประเภทชีวประวัติบุคคลสำคัญ งานเขียนที่ดัดแปลงจากต่างประเทศ โดยในหนังสือชุดนี้ยังได้นำเสนอผลงานของอิวายะ ซาซามามิ เรื่อง *โคงาเนมารุ* เอาไว้อีกด้วย ผลงานชิ้นนี้ได้กลายเป็นรูปแบบงานเขียนสำหรับเยาวชนที่ได้รับความนิยมในช่วงสมัยเมจิ อย่างไรก็ตาม งานเขียนสำหรับเยาวชนที่ปราศจากการแฝงด้วยวัตถุประสงค์ทางการศึกษาหรือศีลธรรมคำสอนในช่วงเวลานี้ยังไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อ่านเท่าไรนัก

เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามญี่ปุ่น - รัสเซีย สังคมญี่ปุ่นพัฒนาเข้าสู่สังคมทุนนิยมอย่างรวดเร็ว สิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชนได้กลายเป็นสินค้าในแง่เศรษฐศาสตร์โดยสมบูรณ์ ในช่วงเวลานี้ได้เกิดนิตยสารสำหรับเยาวชน *โชเน็นเซไก* (『少年世界』) อันถือว่าเป็นนิตยสารสำหรับเยาวชนแห่งยุคเมจิ ในช่วงสงครามญี่ปุ่น - รัสเซีย นิตยสารสำหรับเยาวชนปรับมานำเสนอประเด็นเกี่ยวกับสงคราม เช่น สถานการณ์สงคราม เรื่องแต่งที่มีเนื้อหาว่าญี่ปุ่นชนะสงคราม เช่น เรื่อง *ไคเซ็น โนะ โยฮะ* (『海戦の余波』 1894 年) ของอิซุมิ เคียวกะ (泉鏡花) ในขณะที่เดียวกันก็ปรากฏงานเขียนที่นำเสนอโศกนาฏกรรมของสงครามเช่นเดียวกันแต่ไม่แพร่หลายนัก เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1900 เป็นต้นมา ตลาดนิตยสารสำหรับเยาวชนมีการแข่งขันสูงขึ้น เกิดนิตยสารสำหรับเยาวชนใหม่ ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก นิตยสารเหล่านี้จึงจำเป็นต้องหางานเขียนรูปแบบใหม่เพื่อดึงดูดผู้อ่านเยาวชน ในช่วงเวลานี้ ผลงานเขียนของโอชิกาวะ ชุนโร (押川春浪) เรื่อง *ไคโตโบเก็งกิดัง ไคเตงุนกัง* (『海島冒険奇譚 海底軍艦』 1900 年) ที่บอกเล่าเรื่องราวการเดินทางผจญภัยของทหารเรือคนหนึ่งได้กลายเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยม

ความนิยมอย่างมากจากกลุ่มผู้อ่านเยาวชน และได้เป็นงานเขียนชิ้นสำคัญที่ทำให้เกิดงานเขียนในลักษณะเดียวกันออกมาอีกมากมาย

เมื่อพิจารณางานเขียนสำหรับเยาวชนในสมัยเมจิแล้ว จะเห็นได้ว่างานส่วนใหญ่ล้วนถูกสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเยาวชนแขนงต่าง ๆ ในการเตรียมพร้อมบุคลากรของชาติให้มีความรู้ ความสามารถ พร้อมทั้งจะอุทิศตนรับใช้ชาติอย่างกล้าหาญและซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิ แม้แต่หนังสือชุดหรือนิตยสารต่าง ๆ ล้วนแต่ผูกโยงกับแนวคิดชาตินิยมและการเทิดทูนจงรักภักดีต่อสถาบันผ่านเนื้อเรื่องที่คัดสรรมานำเสนอ แม้ว่าลักษณะเช่นนี้จะป็นลักษณะเฉพาะของงานเขียนสำหรับเยาวชนในสมัยเมจิก็คงตาม แต่งานเขียนเหล่านี้ยังคงห่างไกลกับคำว่า “วรรณกรรมเยาวชน” ที่ถูกใช้ในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 (บทที่ 7 - 9) ความรุ่งเรืองของงานเขียนที่มีวรรณศิลป์

ช่วงปลายสมัยเมจิ ผู้คนจากต่างจังหวัดสามารถเดินทางเข้ามาเรียนหรือมาทำงานในโตเกียว ได้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การเดินทางโยกย้ายของผู้คนทำให้รูปแบบของครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยว การเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัวนำมาสู่การเกิดชนชั้นกลางมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้สังคมทุนนิยมพัฒนามากขึ้น ทั้งห้างสรรพสินค้าและโรงละครได้ร่วมเปลี่ยนแปลงชีวิตของผู้คนให้เป็นตะวันตกมากยิ่งขึ้น เมื่อรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนไป มโนทัศน์เกี่ยวกับเด็กในฐานะแรงงานได้เริ่มเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผู้คนหันมาให้ความสำคัญต่อเด็กมากขึ้น (児童中心主義) และสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

ปลายสมัยเมจิ ปี ค.ศ. 1899 รัฐได้ออกคำสั่งให้หน่วยงานรัฐส่วนภูมิภาคสร้างโรงเรียนมัธยมปลายสำหรับสตรี ต่อมาในปี ค.ศ. 1907 ได้ออกกฎหมายบังคับให้เด็กทุกคนต้องเข้าเรียนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากความเคลื่อนไหวนี้ได้ส่งผลให้ครอบครัวส่งเด็กผู้หญิงเข้าสู่ระบบการศึกษามากขึ้น และได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดกลุ่มผู้อ่านเด็กผู้หญิงขึ้นในเวลาต่อมา ในช่วงเวลานี้ นักเขียนวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นที่มีผลงานโดดเด่นได้แก่ โอเกาะ มิเม¹ (小川未明) โอเกาะเริ่มตีพิมพ์ผลงานเรื่องแรก *อาไก ฟุเนะ* (『赤い船』 1910 年) ซึ่งเป็นงานเขียนประเภทนิทานสมัยใหม่ (近代童話) ที่โดดเด่นแตกต่างจากงานเขียนในช่วงเวลาเดียวกันเนื่องจากใช้ตัวละครเด็กผู้หญิงเป็นตัวละครเอก ในขณะที่งานเขียนสำหรับเยาวชนในช่วงปลายสมัยเมจิส่วนใหญ่ยังวนเวียนอยู่ที่งานเขียนสำหรับกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเยาวชนชายและนำเสนอตัวละครวีรบุรุษในประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ผลงานของโอเกาะได้จุดประกายงานเขียนรูปแบบนิทานที่นำเสนอผ่านตัวละครเด็กเป็นหลักอันกลายเป็นรูปแบบงานเขียนสำหรับเยาวชนที่แพร่หลายและเป็นลักษณะเด่นในสมัยไทโชในเวลาต่อมา

¹ ผลงานของโอเกาะ มิเมที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยได้แก่ *โลกของเด็กจากแดนอาทิตย์อุทัย* (กรมวิชาการ, 2519) *เทียนสีแดงของนางเงือก* (เจลิเติ้ล, 2562)

ในปี ค.ศ. 1918 นิตยสารสำหรับเยาวชนที่ชื่อว่า *อาไก ไทริ* (『赤い鳥』) ได้ปรากฏตัวขึ้น ด้วยเป้าหมายที่ต้องการจะลดทอนบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชนที่ไม่เหมาะสมและรักษาความบริสุทธิ์ไว้เพียงสาของเยาวชน กลุ่มผู้อ่านของนิตยสารนี้คือชนชั้นกลางและปัญญาชน นิตยสารฉบับนี้ได้ดึงเอานักเขียนที่มีชื่อเสียงในเวลานั้นมาสร้างสรรค์งานวรรณกรรมสำหรับเยาวชน และเน้นเนื้อหาของนิตยสารให้เป็นนิตยสารวรรณกรรมเยาวชน ผลงานของนักเขียนแนวหน้าที่เคยตีพิมพ์ในนิตยสาร *อาไก ไทริ* ได้แก่ “ใยแมงมุม” ของอาคุตางาวะ ริวโนสุเกะ² (芥川龍之介 「蜘蛛の糸」) “องุ่นหนึ่งพวง” ของอาริซิมะ ทาเกโอะ³ (有島武郎 「一房の葡萄」) บทกวีต่าง ๆ ของคิตาฮาระ ฮากุชู (北原白秋) ของคิคุจิ คัง (菊池寛) นอกจากนี้ นิตยสาร *อาไก ไทริ* ยังรับเรื่องแต่งและบทกวีจากผู้อ่านทางบ้านมาลงพิมพ์อีกด้วย และยังมีการแปลงานวรรณกรรมจากต่างประเทศ เช่น นิทานกริมม์ นิทานจีน และนิทานอินเดีย *ปีเตอร์แพน* เทพนิยายของแอนเดอร์สัน งานวรรณกรรมรัสเซีย และฝรั่งเศส ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดทางจำนวนหน้า การนำเสนองานวรรณกรรมจากต่างประเทศจึงเป็นการนำมาเล่าใหม่ให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเข้าใจง่ายขึ้น

นิตยสาร *อาไก ไทริ* ได้ทำให้นิตยสารสำหรับเยาวชนหัวใหม่ที่เน้นการนำเสนองานเขียนสำหรับเยาวชนที่มีวรรณศิลป์ เช่น นิตยสาร *โอโตกิ โนะ เซไก* (『おとぎの世界』 เริ่มวางจำหน่ายในปี ค.ศ. 1919) นิตยสาร *คิง โนะ ฟุเนะ* (『金の船』 เริ่มวางจำหน่ายในปี ค.ศ. 1919) นิตยสาร *โดวะ* (『童話』 เริ่มวางจำหน่ายในปี ค.ศ. 1919) เปิดตัวตามมา นิตยสารเหล่านี้แม้จะมีจำนวนพิมพ์จะไม่ได้เยอะมาก แต่ก็ได้กลายเป็นสื่อสิ่งพิมพ์สำคัญสำหรับการศึกษาแบบใหม่และสำหรับชนชั้นกลาง โดยมีผู้อ่านครอบคลุมทั้งผู้ใหญ่และเด็ก เพลงเด็กพื้นบ้านและนิทานต่าง ๆ ที่ถูกตีพิมพ์ในนิตยสารเหล่านี้ก็ได้ถูกนำไปใช้จัดกิจกรรมกลุ่มอ่านบทกวีสำหรับเยาวชน ส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการให้ความสำคัญกับเยาวชนได้อย่างชัดเจน ในปี ค.ศ. 1923 เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่ภูมิภาคคันโต เหตุการณ์นี้ได้สร้างความเสียหายครั้งใหญ่แก่ชาวญี่ปุ่นที่อาศัยในภูมิภาคนี้ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ส่งผลให้ญี่ปุ่นเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสมัยโชวะ (昭和恐慌) นิตยสารสำหรับเยาวชนที่นำเสนองานเขียนที่มีวรรณศิลป์เหล่านี้จึงเข้าสู่ภาวะชะงักงันและเลิกพิมพ์ไปในที่สุด

อีกด้านหนึ่งของวงการวรรณกรรมสำหรับเยาวชนญี่ปุ่นในช่วงเวลานี้ มียาซาวะ เค็นจิ⁴ (宮沢源治) ได้เริ่มเผยแพร่ผลงานเขียนของตนเองในช่วงเวลาเดียวกันที่นิตยสาร *อาไก ไทริ* ได้เริ่มวางจำหน่าย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลงานของมียาซาวะได้แฝงแนวคิดการให้ความสำคัญกับเด็กอันเป็นแนวคิดหลักของการผลิตงานเขียน

² ตัวอย่างผลงานของอาคุตางาวะ ริวโนสุเกะที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยได้แก่ “โทชิซุน” ใน *เรื่องสั้นญี่ปุ่น 1* (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) “ชิโระ” “รถเข็น” “สมบัติสามชิ้น” ใน *เรื่องสั้นญี่ปุ่น 4* (รวมเรื่องสั้นของ ริวโนสุเกะ อะคุตางาวะ) (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533) “ใยแมงมุม” ใน *ราโซมอน และเรื่องสั้นอื่น ๆ* (สมมติ, 2560)

³ ตัวอย่างผลงานของอาริซิมะ ทาเกโอะที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยได้แก่ “องุ่นหนึ่งพวง” “หมวกของผม” “ไฟไหม้และโป๊ะจี้” ใน *เรื่องสั้นญี่ปุ่น 2* (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

⁴ ผลงานของมียาซาวะ เค็นจิที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยได้แก่ *เรื่องสั้นญี่ปุ่น 6 : รวมวรรณกรรมเยาวชนของ มียะสวะ เค็นจิ* (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543) *รถไฟสายทางช้างเผือก* (สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), 2543) “ราตรีบนทางรถไฟสายทางช้างเผือก” “ดาวเหี้ยวราตรี” “ไม่จ่านต่อสายฝน” ใน *คนที่ไม่มีอาลัยและเรื่องสั้นญี่ปุ่น คัดสรรอื่น ๆ* (MADMAN BOOKS, 2562) “ข้ามแดนหิมะ” ใน *บุงโก รวมเรื่องสั้นของนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่แห่งญี่ปุ่น* (เจลิท, 2562)

สำหรับเยาวชนในช่วงเวลานี้และได้รับคำชมจากผู้วิจารณ์ว่าเป็นผลงานที่น่าจับตามองก็ตาม ทว่าผลงานของเขากลับไม่ได้รับความนิยมในช่วงเวลานี้ จนกระทั่งนักวิชาการและนักวรรณกรรมกลับมาประเมินคุณค่างานของเขาอีกครั้งในช่วงปี ค.ศ. 1930 ผลงานของมียาซาวะจึงได้รับความนิยมจากผู้อ่าน

ในสมัยไทโช สื่อภาพยนตร์เริ่มแพร่หลายในสังคม ขณะเดียวกันสื่อสิ่งพิมพ์เริ่มลงพิมพ์การ์ตูนในนิตยสาร เรื่องราววีรบุรุษในสงครามที่เคยได้รับความนิยมจากผู้อ่านในสมัยเมจิก็ถูกนำไปจัดแสดงที่โรงละครอาซากุซะ โอเประ (浅草オペラ) อันเป็นโรงละครที่นำเสนอการแสดงสำหรับผู้ชมทั่วไป ตลาดแผ่นเสียงก็บันทึกเพลงสำหรับเด็กที่พัฒนามาจากบทกวีเด็ก จะเห็นได้ว่าสื่อต่าง ๆ ได้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมมวลชนและทำให้วรรณกรรมเยาวชนได้แพร่หลายสู่กลุ่มผู้คนทั่วไปในหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้กระแสความนิยมของหนังสือเล่มละ 1 เยน (円本) หนังสือราคาย่อมเยาที่เยาวชนสามารถจับจ่ายซื้อหาได้นั้นได้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแพร่งานเขียนสำหรับเยาวชนให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 4 (บทที่ 10 - 12) ยุคมืดแห่งวรรณกรรมเยาวชน

เมื่อกระแสแนวคิดมาร์กซิสต์ได้เริ่มแพร่เข้าสู่สังคมญี่ปุ่นหลังจากการปฏิวัติโซเวียตในปี ค.ศ. 1917 ทั้งภาวะเศรษฐกิจโลกฝืดเคืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และเหตุการณ์แผ่นดินไหวในภูมิภาคคันโตส่งผลให้ปลายสมัยไทโชถึงต้นสมัยโชวะเป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นประสบภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรง เกษตรกรในชนบทไม่สามารถอยู่ได้ด้วยรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำสวนทางกับค่าใช้จ่ายทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้คนต้องกู้หนี้ยืมสิน จนนำมาสู่การขายลูกกินและการเดินทางมาขายแรงงานในเมืองใหญ่ ในขณะที่บริษัทห้างร้านขนาดใหญ่ในเมืองหลวงล้มละลาย ธนาคารหลายแห่งต้องเลิกกิจการ แรงงานถูกปลด เกิดการเคลื่อนไหวประท้วงของผู้ใช้แรงงาน ท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนอดอยาก ฝืดเคือง นักเรียนบางส่วนจำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน แต่ถึงกระนั้นรัฐบาลนายทานากะก็ยังตัดสินใจส่งทหารเข้ารุกรานจีน การตัดสินใจของรัฐบาลในครั้งนี้ได้จุดไฟให้กระแสแนวคิดมาร์กซิสต์ในญี่ปุ่นไหม้กระพือขึ้น จนนำไปสู่เหตุการณ์ 15 มีนาคม ค.ศ. 1928 เหตุการณ์ที่รัฐบาลใช้กำลังเข้าปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นครั้งใหญ่ โดยรัฐได้ดำเนินการกวาดล้างผู้ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด จับกุมนักวิชาการ นักเขียน และนักศึกษาฝ่ายซ้าย จนทำให้กำลังของพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่นค่อย ๆ ลดถอยไป

ในช่วงเวลานี้ นิตยสาร *อาไก ไทริ* ตลอดจนนิตยสารที่นำเสนอวรรณกรรมเยาวชนในลักษณะเดียวกันอย่างนิตยสาร *โคโดโมะ โนะ ชัซชิ* (『こどもの雑誌』) นิตยสาร *โอโดจิ โนะ เซไก* (『おとぎの世界』) ที่เคยได้รับความนิยมอย่างสูงในช่วงปี ค.ศ. 1910 นั้น ล้วนยุติการตีพิมพ์ในช่วงปี ค.ศ. 1920 สาเหตุสำคัญของการยุติตีพิมพ์นอกเหนือจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจก็คือความนิยมทางการอ่านของผู้คนเริ่มเปลี่ยนไป กล่าวคือผู้อ่านบางส่วนเริ่มเบื่อหน่ายงานเขียนสำหรับเยาวชนที่เน้นความงามในด้านวรรณศิลป์ และหันมาสนใจงานเขียนสำหรับเยาวชนที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์มากขึ้น ในขณะเดียวกัน ผู้อ่านอีกส่วนหนึ่งก็เบื่อหน่ายเรื่องสั้นและนิทาน หันมาสนใจงานเขียนขนาดยาว

งานเขียนสำหรับเยาวชนที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์หรืองานวรรณกรรมเพื่อชนชั้นกรรมาชีพ (Proletarian literature) ในช่วงเวลานี้ถ่ายทอดผ่านนิตยสาร *โชเน็น เซ็นกิ* (『少年戦旗』) เริ่มตีพิมพ์วางจำหน่ายในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1929 *โชเน็น เซ็นกิ* พิมพ์ได้เพียงถึงฉบับเดือนตุลาคมก็ถูกสั่งปิด แม้จะเปลี่ยนชื่อหัวหนังสือใหม่โดยใช้ตัวอักษรคาตากานะ (『ショウネン・センキ』) เขียนแทนตัวอักษรคันจิแบบเดิม แต่ก็ถูกสั่งปิดอีกครั้งในเวลาไม่นาน ในนิตยสารนี้พบงานเขียนสำหรับเยาวชนที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์ แต่งานเหล่านี้กลับไม่ถูกประเมินจากนักวรรณกรรมและนักวิชาการว่าเป็นงานที่มีคุณค่าแต่อย่างใด

นักเขียนวรรณกรรมเพื่อชนชั้นกรรมาชีพมักวิพากษ์โจมตีงานวรรณกรรมเยาวชนในช่วงเวลานั้นว่าเพิกเฉยต่อความเป็นจริงในสังคม นักเขียนกลุ่มนี้จึงพยายามสอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างของชนชั้นลงไปในงานเขียนสำหรับเยาวชน อย่างไรก็ตามงานเขียนลักษณะนี้ก็เสื่อมความนิยมลงไปทั้งที่ยังไม่ได้สถาปนาลักษณะเฉพาะของงานอย่างจริงจัง แต่ถึงกระนั้นงานกลุ่มนี้ก็มียุทธศาสตร์สำคัญในการผลักดันงานเขียนสำหรับเยาวชนหันมาสนใจชีวิตความเป็นอยู่ของเยาวชนมากขึ้น ตัวอย่างงานเขียนในกลุ่มนี้ได้แก่ บทกวีของ คิตาฮาระ ฮากุซุ ที่เน้นสะท้อนภาพวิถีชีวิตของเยาวชนอย่างแท้จริงและให้ความสำคัญต่อการนำเสนอลักษณะเฉพาะของเด็กโดยปราศจากการแฝงอุดมการณ์หรือแนวคิดอื่นเข้าไปในงาน ผลงานของคาตาโอกะ เท็ตสึเป (片岡鉄平) เรื่อง “เก็นซัง โตะ นามิโกะ” (「源さんとなみ子」) ที่บอกเล่าเกี่ยวกับการประท้วงของคนงานผ่านมุมมองของเด็ก นอกจากนี้ยังมีนิทานที่มุ่งนำเสนอชีวิตของเด็กในแบบสังคมนิยม (生活童話) มากขึ้นตลอดจนงานเขียนประเภทเรียงความของเด็กที่ถ่ายทอดชีวิตประจำวันและปัญหาในการใช้ชีวิตอีกด้วย

อีกด้านหนึ่งนั้น รูปแบบงานเขียนสำหรับเยาวชนที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านทั่วไปอย่างสูงในช่วงนี้นั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากปราศจากนิตยสารสำหรับเยาวชนรูปแบบใหม่นาม *โชเน็น クラブ* (『少年倶楽部』) นิตยสารนี้ผลิตโดยบริษัทไดนิฮงยูเบ็งไก โคดังชะ (大日本雄弁会講談社) เริ่มวางจำหน่ายฉบับแรกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1914 กลายเป็นนิตยสารสำหรับเยาวชนที่เข้ามาแทนที่นิตยสาร *ฮาไก ไทริ* และครองตลาดอย่างยาวนานถึง 48 ปี นิตยสาร *โชเน็น クラブ* มีวัตถุประสงค์ถ่ายทอดเรื่องราวการอุทิศตนของบรรพบุรุษตลอดจนวีรกรรมที่น่าประทับใจของวีรบุรุษนักรบในประวัติศาสตร์ให้แก่ผู้อ่านเยาวชนเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี นิตยสารนี้พิมพ์สีและใส่ภาพวาดประกอบเข้าไปจำนวนมาก อีกทั้งยังนำบทความจากนักวิชาการ นักการเมือง นายทหารที่มีชื่อเสียงมาลงพิมพ์ จึงทำให้นิตยสาร *โชเน็น クラブ* ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง จนเกิดนิตยสารสำหรับเยาวชนคู่แข่งที่นำเสนอเนื้อหาลักษณะเดียวกันตามมา เช่น นิตยสาร *นิปปง โชเน็น* (『日本少年』) นิตยสาร *โชเน็น เซไก* (『少年世界』)

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของนิตยสาร *โชเน็น クラブ* คือการดึงเอานักเขียนงานเยาวชนแนวผจญภัยที่มีชื่อเสียงอย่าง ทากากาอิ ฮิโตะมิ (高垣暁) และโยชิคาเว เอจิ (吉川栄治) อีกทั้งยังมีนักวาดภาพประกอบที่มีชื่อเสียงอย่างทากาบาตาเกะ คาโฮ (高島華宵) ใช้จุดแข็งในการบริหารจัดการนิตยสารโดยการเฟ้นหานักเขียนหน้าใหม่ที่เขียนเรื่องได้สนุก ไม่ยึดติดกับการบริหารจัดการนิตยสารแบบเก่าอย่างนิตยสาร *ฮาไก ไทริ* ที่ขอให้นักเขียนชื่อดังเขียนเรื่องให้ อีกทั้งยังเน้นการขายเรื่องขนาดยาวที่ดีพิมพ์ต่อเนื่องเพื่อให้ผู้อ่านติดตาม

องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ *โชเน็น คูราบุ* ประสบความสำเร็จก้าวขึ้นเป็นนิยายสารเยาวชนชายดีของยุคสมัย โดยเน้นเนื้อหาที่สนุกสนานน่าติดตาม เช่น งานแนวผจญภัย สืบสวนสอบสวน ตลกขบขัน และปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของชาติ ตัวอย่างงานเขียนที่ลงพิมพ์ในนิยายสารและได้รับความนิยมได้แก่เรื่อง “อา เกียกุไฮ นิ ฮานาอุเกเตะ” (『あゝ玉杯に花うけて』) งานของซาโต โคโรกุ (佐藤紅緑) ที่ไม่ได้มีเส้นแบ่งแยกว่าตัวละครใดเป็นคนดีคนร้ายที่ชัดเจน แต่เน้นการนำเสนอตัวละครที่อดทนต่อความยากลำบากและอุปสรรค และความซื่อตรงไม่ยอมแพ้ต่อความไม่ถูกต้อง โดยปลูกฝังความเชื่อที่ว่าแม้จะเกิดมาในครอบครัวที่ยากจน แต่หากมีความพยายามและความอดทนก็จะประสบความสำเร็จ ลักษณะเนื้อหาเช่นนี้เป็นลักษณะเนื้อหาที่เฝ้ายาวจิตใจของผู้่านเยาวชนที่มีฐานะยากจนในญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็ปลูกฝังความมุ่งมั่นในการสร้างชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเหตุที่นิยายสารนี้มีฐานผู้อ่านที่กว้างขวาง จึงทำให้มีอิทธิพลต่อความคิดและจิตใจของผู้อ่านอย่างมาก นิยายสาร *โชเน็น คูราบุ* มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนแนวคิดการทำสงครามและปลูกฝังศีลธรรมแก่เยาวชนผู้อ่าน แม้ว่าในช่วงเวลานี้จำนวนฉบับพิมพ์จะลดลงจากเดิมก็ตาม ด้วยความที่เป็นนิยายสารที่เน้นความบันเทิง ความสนุกสนาน และมีภาพประกอบจำนวนมาก นิยายสารนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาสู่นิตยสารการ์ตูนรายสัปดาห์ (『週刊少年マガジン』) ที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงคราม

ส่วนที่ 5 (บทที่ 13 - 15) วรรณกรรมพลเมืองรุ่นเยาว์ในช่วงระยะสงคราม 15 ปี

ช่วงระยะสงคราม 15 ปี นับตั้งแต่ ค.ศ. 1931 ที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองแมนจูเรีย จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1945 ที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการเปลี่ยนแปลงในงานเขียนสำหรับเยาวชนอย่างมาก ก้าวแรกของการเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มต้นเมื่อวันที่ 26 เดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1938 เมื่อกระทรวงมหาดไทยประกาศ “ร่างเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชน” (児童読物二関スル指示票綱) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้อำนาจในการควบคุม สอดส่อง จัดการสิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชนในช่วงสงคราม โดยหนังสือประเภทที่โดนเก็บกวาดคือหนังสือประเภท “อาคาบง” (赤本の出版物) ซึ่งก็คือหนังสืออ่านเล่นปกสีแดงที่มีภาพจำหน่ายในร้านขนมเด็ก เนื่องจากถูกพิจารณาว่าเป็นหนังสือที่นำเสนอเนื้อหาที่เสื่อมทราม ใช้ภาษาที่หยาบคาย ไม่มีการคัดสรรเนื้อหาแนะนำเสนอ พร้อมกันนี้ได้ออกแนวทางการจัดทำหนังสือไว้ดังนี้

1. เน้นจิตวิญญาณซื่อสัตย์ภักดี จิตวิญญาณที่เคารพต่อหลักรัฐธรรมนูญของชาติ
2. เน้นคุณธรรมความรัก การถ่อมตน ความเอื้ออารี ความสมถะ ความกล้าหาญ การอุทิศตนเพื่อชาติ
3. สั่งสอนให้สอดคล้องตามวิถีชีวิตที่แท้จริงของเยาวชน
4. เน้นบรรยากาศที่ชื่นชมต่อความทุกข์ทรมานยากลำบาก
5. เน้นการหลอมรวมญี่ปุ่น แมนจูเรีย และจีนเพื่อการสร้างเอเชียตะวันออกใหม่

นโยบายการเข้าควบคุมสิ่งพิมพ์สำหรับเยาวชนนี้ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ พร้อมกันนี้รัฐได้ให้นักเขียนที่มีชื่อเสียงอย่างยามาโมโตะ ยูโซ (山本有三) โอภาวะะ มิเม ฯลฯ ผลิตงานเขียนสำหรับเยาวชนตามแนวทางข้างต้นนี้ จนกระทั่งวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1941 สมาคมวัฒนธรรม

พลเมืองรุ่นเยาว์ญี่ปุ่น (日本少国民文化協会) ได้ถูกก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของพระจักรพรรดิและสร้างวัฒนธรรมสำหรับพลเมืองรุ่นเยาว์อันเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมพลเมืองที่มุ่งสู่รัฐแห่งองค์พระจักรพรรดิ การเกิดขึ้นของสมาคมฯ นี้ ทำให้ความเป็น “เด็ก” ไม่ใช่เด็กอีกต่อไป หากแต่ถูกมองว่าเป็นพลเมืองที่ต้องให้ความร่วมมือกับรัฐในภาวะสงคราม โดยจะเห็นได้จากการเปลี่ยนคำเรียกขานของวัดและสถานที่ต่าง ๆ เช่น เปลี่ยนจากการเรียก “โรงเรียนประถมศึกษา” (小学校) เป็น “โรงเรียนพลเมือง” (国民学校) เปลี่ยนจากการเรียก “เด็ก” (子ども) เป็น “พลเมือง” (国民) และเปลี่ยนจากการเรียก “วรรณกรรมเยาวชน” (児童文学) เป็น “วรรณกรรมพลเมืองรุ่นเยาว์” (少国民文学) สมาคมวัฒนธรรมพลเมืองรุ่นเยาว์ญี่ปุ่นไม่เพียงกวาดล้างหนังสือที่ไม่เหมาะสมต่อเยาวชนเข้มงวดมากยิ่งขึ้นเท่านั้น หากแต่ยังควบคุมเนื้อหางานเขียนให้สอดคล้องตามนโยบายของรัฐ และใช้งานเขียนเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเยาวชนสู่สงคราม ช่วงเวลานี้นิตยสารเยาวชนอย่างนิตยสาร *โชเน็น คูราบุ* และนิตยสารอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกันที่ครองใจนักอ่านรุ่นเยาว์ล้วนแต่นำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ขณะที่งานเขียนสำหรับเยาวชนที่เน้นวรรณศิลป์เข้าสู่ภาวะชะงักงันเพราะไม่สามารถหลอมรวมกับนโยบายของรัฐได้ งานเขียนสำหรับเยาวชนช่วงสงครามที่มีบทบาทในการสนับสนุนลัทธิทหารนิยม (軍国主義児童文学) สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการทหาร โดยนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสงคราม การทหาร กองทัพ นายทหาร โดยในกลุ่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยได้แก่

1.1 งานที่ถ่ายทอดสภาพแนวรบ เช่น หนังสือชุด *โคกูมิงกักโกเซเซ็นโดกุฮง* (『国民学校聖戦読本』1941 年) หนังสือชุด *โชโกกูมิงไดโตอาเซ็นกิ* (『少国民大東亜戦記』1943 年)

1.2 งานที่ถ่ายทอดเกี่ยวกับชีวประวัตินายทหาร ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนที่เกี่ยวกับนายทหารที่เสียชีวิตในสงครามและงานเขียนที่นำเสนอชีวประวัติของนายทหารในวัยเด็ก

1.3 งานที่ถ่ายทอดเกี่ยวกับการฝึกอบรมทหาร เป็นเรื่องราวการฝึกฝนของนักเรียนเตรียมทหารต่าง ๆ ตั้งแต่แรกเริ่มเข้าเรียนจนกระทั่งเรียนจบ งานเขียนลักษณะนี้เป็นงานเขียนที่เยาวชนนิยมอ่านมาก เพราะใฝ่ฝันอยากเป็นนักเรียนโรงเรียนทหาร

2. กลุ่มที่ปลูกฝังจิตใจฝึกฝนสงคราม สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อยคือ

2.1 งานเขียนที่นำเสนอสภาพชีวิตของเยาวชน โดยนำเสนอวิถีชีวิตของเยาวชนในภูมิภาคต่าง ๆ ในช่วงสงคราม ชีวิตความเป็นอยู่ของเยาวชนที่ถูกนำเสนอไม่ใช่ชีวิตในโรงเรียนหรือการทำเกษตร หากแต่เป็นชีวิตของเยาวชนที่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เนื่องด้วยชีวิตของเยาวชนในช่วงสงครามนั้นมีทางเลือกเพียงแค่ 2 ทางคือ หากไม่ถูกส่งไปรบในสงคราม ก็ต้องเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีงานที่นำเสนอชีวิตความเป็นอยู่ของเยาวชนในชาติอาณานิคมของญี่ปุ่นและชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น งานของยามาโมโตะ คาซุโอะ (山本和夫) ที่นำเสนอวิถีชีวิตของเด็กชาวจีน (『支那の子ども』1941 年) งานของมิตสึฮาชิ ทาดาชิ (三橋正) ที่นำเสนอวิถีชีวิตของเด็กไทยในช่วงสงคราม (『タイノ子供』1942 年) งานประเภทนี้เป็นงานเขียนที่บอกเล่าชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กในต่างแดนจากสายตาของคนญี่ปุ่นและการใช้

ตัวละครเด็กชาติต่าง ๆ บอกเล่าชีวิตตัวเอง โดยหยิบยืมเสียงเล่าจากเด็กชาตินั้น ๆ นำเสนอความเข้าใจและความเห็นใจต่อญี่ปุ่น มองว่าการทำสงครามของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งแน่นอนว่าในงานเขียนเหล่านี้ล้วนไม่นำเสนอญี่ปุ่นในฐานะผู้รุกราน แต่เน้นการนำเสนอมิตรภาพระหว่างญี่ปุ่นกับชาติต่าง ๆ

2.2 บทกวีพลเมืองรุ่นเยาว์ เช่น บทกวีของคิตาฮาระ ฮากุชู (『大東亜戦争少国民詩集』 1943 年)

นอกเหนือจากงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับสงครามและทหารที่กระตุ้นให้เยาวชนเกิดความกระตือรือร้นต่อการทำสงครามแล้ว ในช่วงเวลานี้ก็ยังมีการเขียนสำหรับเยาวชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับสงคราม เช่น ผลงานของมียาซาวะ เค็นจิ (『グスコー・ブドリの伝記』 1941, 『風の又三郎』 1939) ผลงานของนิมิอิ นันกิจิ (新美南吉) ที่โดดเด่นในการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อเรื่องชวนติดตาม นำเสนอปัญหาความยากจนและเรื่องราวโศกนาฏกรรมที่แตกต่างจากงานเขียนสำหรับเยาวชนอื่น ๆ ในเวลาเดียวกัน ขณะเดียวกันก็มีการเขียนสำหรับเยาวชนที่ต่อต้านสงคราม เช่น หนังสือรวมงานเขียนของสึโบอิ ซากาเอะ (壺井栄) *ยูกาโอะ โนะ โคโตะบะ* (『夕顔の言葉』 1944) ที่พบงานเขียนที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของเยาวชนในช่วงสงคราม นอกจากนี้ยังมีรูปแบบงานเขียนอื่น ๆ ตลอดจนไปถึงงานประเภทสารคดีสำหรับเด็กที่ถ่ายทอดสภาพของเด็ก ๆ ในช่วงสงครามอย่างละเอียดเช่นงานของโคกูบุง อิจิทาโร (国文一太郎 『戦地の子供』) งานของคาวาซากิ ไดจิ (川崎大地 『村の保育所』) เป็นต้น

ช่วงท้ายสงคราม การลดลงของจำนวนแรงงานและกำลังการผลิต ประกอบกับทรัพยากรในช่วงสงครามที่มีจำนวนจำกัดทำให้ต้องแจกจ่ายทรัพยากรภายในประเทศด้วยระบบแบ่งปันส่วน สิ่งพิมพ์ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ตีพิมพ์จากสมาคมวัฒนธรรมการพิมพ์ญี่ปุ่น (日本出版文化協会) ก็จะไม่ได้รับแบ่งสรรปันส่วนกระดาษสำหรับพิมพ์ กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์ก็ถูกจำกัดจำนวน นอกจากนี้โรงพิมพ์ โรงเข้าเล่มหนังสือต่างได้รับความเสียหายจากการโจมตีทางอากาศของฝ่ายสัมพันธมิตร ส่งผลให้ตลาดการพิมพ์ในญี่ปุ่นตกต่ำลง

แม้ว่าในช่วงระยะสงคราม 15 ปี งานเขียนสำหรับเยาวชนจะถูกสอดส่องและควบคุมอย่างหนักจากรัฐ และถูกสอดแทรกด้วยอุดมการณ์ฝักใฝ่สงครามอย่างเข้มข้นตามนโยบายของรัฐก็ตาม ในช่วงเวลานี้ก็เป็นช่วงเวลาสำคัญที่หน่วยงานรัฐได้เข้ามาจัดระเบียบสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมกับเยาวชน ภาวะทางสงครามได้มีบทบาทช่วยดึงงานเขียนสำหรับเยาวชนที่แต่เดิมวนเวียนอยู่ในโลกจินตนาการออกมาสู่โลกแห่งความจริงมากยิ่งขึ้น ส่วนนี้ได้กลายเป็นหมุดหมายสำคัญที่จะต่อยอดสู่งานเขียนสำหรับเยาวชนช่วงหลังสงครามต่อไป

ส่วนที่ 6 (บทที่ 16 - 18) วรรณกรรมเยาวชนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของศูนย์บัญชาการสูงสุดของฝ่ายสัมพันธมิตร (Supreme Commander for the Allied Powers: SCAP) หน่วยงานนี้ได้เข้ามาตั้งศูนย์บัญชาการในประเทศญี่ปุ่นและถูกรู้จักในนามว่า GHQ (General Headquarters) เมื่อ GHQ เข้ามาควบคุมประเทศญี่ปุ่นแล้วก็ได้ดำเนินนโยบายเปลี่ยนประเทศญี่ปุ่นให้เป็นชาติประชาธิปไตย ทั้งโดยการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ การล้มระบบเศรษฐกิจที่ถูกผูกขาดโดยนายทุนขนาดใหญ่ลง การปฏิรูปที่ดินทำกินให้แก่ชาวนา

การจัดตั้งสหพันธ์แรงงาน ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษาให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น สังคมญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

ในด้านของงานเขียนสำหรับเยาวชนนั้น เกิดการรวมกลุ่มของนักเขียนใหม่ภายใต้ชื่อ “สมาคมนักวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่น” (日本児童文学者協会) ในปี ค.ศ. 1946 สมาคมนี้เกิดจากการที่กลุ่มนักเขียนกลับมาพิจารณาบทบาทของตนเองในช่วงสงครามฯ ที่ไม่สามารถผลิตผลงานวรรณกรรมเยาวชนที่มีวรรณศิลป์ออกมาได้อย่างอิสระ เมื่อญี่ปุ่นกลับเข้าสู่ยุคประชาธิปไตย นักเขียนเหล่านี้จึงมุ่งหวังที่จะสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมที่มีวรรณศิลป์อย่างอิสระ สมาคมนี้ได้ผลิตนิตยสารวรรณกรรมเยาวชนที่ชื่อว่า *นิฮงจิโดบุงงากุ* (『日本児童文学』) และในปีเดียวกันนี้สมาคมนิทานญี่ปุ่น (日本童話会) ก็ได้ถูกก่อตั้งขึ้นและได้ผลิตนิตยสารวรรณกรรมเยาวชนที่ชื่อว่า *โดวะ* (『童話』) ในเวลาเดียวกันนี้ นิตยสารสำหรับเยาวชนหน้าใหม่อย่างนิตยสาร *อาไก ทงโอะ* (『赤とんぼ』) ที่สืบทอดจิตวิญญาณการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่มีวรรณศิลป์มาจากนิตยสาร *อาไก ไทริ* และนิตยสารสำหรับเยาวชนต่าง ๆ ก็ได้เกิดขึ้นตามมาอีกมากมาย

นิตยสารสำหรับเยาวชนในช่วงเวลานี้มุ่งส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนและเน้นการสร้างเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม ในช่วงที่นิตยสารสำหรับเยาวชนกลับมาตีพิมพ์เช่นนี้ได้เกิดงานเขียนประเภทใหม่คืองานเขียนรูปแบบเทพนิยายที่มีกลิ่นอายเสียดสีสังคม งานเขียนรูปแบบนี้ถูกเรียกว่า “นิทานไร้สัญชาติ” (無国籍童話) เนื่องจากนิยมสร้างและตั้งชื่อฉากด้วยตัวอักษรคาตากานะ อันเป็นตัวอักษรที่ใช้ในการเขียนคำทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศ ให้เหมือนราวกับเป็นฉากต่างประเทศ แต่ฉากเหล่านั้นกลับไม่มีอยู่จริงบนโลก นอกจากนี้ ช่วงเวลานี้ยังมีงานเขียนอีกส่วนหนึ่งที่นำเสนอชีวิตของเยาวชนที่ยากลำบากช่วงหลังสงครามและสภาพสังคมใหม่ที่เกิดขึ้น รวมถึงการใช้ชีวิตของผู้คนต่าง ๆ งานเขียนช่วงนี้ที่น่าจับตามองก็คือ *ปิร์มมะ โนะ ทาเตโงโตะ* ผลงานของทาเกยามะ มิจิโอะ⁵ (竹山道雄 『ビルマの竪琴』) และ *นางจิ้งกัโมะ นิ โนรุ* ผลงานของอิชิอิ โมโมโกะ (石井桃子 『ノンちゃん雲に乗る』) อันเป็นวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการคัดเลือกโดยกระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นครั้งที่ 1 (第一回芸術選奨文部大臣賞) อีกด้านหนึ่งงานเขียนที่นำเสนอวิถีชีวิตของเยาวชนในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังคงหลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *ยามาบิโกะ กักโก* (『やまびこ学校』 1951 年) หนังสือที่รวมเรียงความของนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมต้นในจังหวัดยามางาตะ⁶ ได้รับความนิยมอย่างมากและกลายเป็นหนังสือขายดีในประเทศญี่ปุ่น จึงทำให้งานประเภทนี้ถูกผลิตขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลานี้

ช่วงปลายทศวรรษ 1940 นิตยสารสำหรับเยาวชนเหล่านี้ก็เริ่มทยอยหายหน้าหายตาไปที่ละฉบับ เนื่องจากภาวะสงครามเกาหลี ประกอบกับการลงนามสนธิสัญญาซานฟรานซิสโก (サンフランシスコ対日講和条約・日米安全保障条約) หรือสนธิสัญญาสันติภาพที่นำไปสู่การยุติการยึดครองประเทศญี่ปุ่นของฝ่ายสัมพันธมิตรในปี ค.ศ. 1952 เนื้อหาของสัญญาได้ระบุห้ามญี่ปุ่นมีกองกำลังป้องกันประเทศของตัวเอง ส่งผลให้

⁵ *ปิร์มมะ โนะ ทาเตโงโตะ* ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยหลายสำนวน ดังนี้ 1) *เสียงพิณเสนาะใจในพม่า* สำนวนแปลของอุณ ประภาวิวัฒน์ (แพรวพทยา, 2510) 2) *พิณพม่า* สำนวนแปลของทวยหาญ ยมนาค (โรงพิมพ์ร่วมท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2521) 3) *แว่วเสียงพิณพม่า* สำนวนแปลของไกรวรรณ สีตาฟอง (สุภาพใจ, 2531) 4) *พิณพม่า* สำนวนแปลของพลับพลึง คงชนะและอาคิโกะ เลิศอภิรักษ์ (อร่ามบุญ, 2531)

⁶ *ยามาบิโกะ กักโก* ฉบับภาษาไทยใช้ชื่อว่า *เสียงก้องจากโรงเรียนเชิงเขา* สำนวนแปลของรศนธ์ อิศรเสนา (กรมวิชาการ, 2517)

สังคมญี่ปุ่นประสบกับภาวะไม่มั่นคง ช่วงเวลานี้ของเล่นที่จำลองอาวุธสงครามต่าง ๆ และงานเขียนที่ชักจูงให้เข้าร่วมสงครามแพร่หลายในหมู่นักอ่านเยาวชนอีกครั้งและได้เกิดนิตยสารสำหรับเยาวชนใหม่ ๆ อย่างนิตยสาร *มังงะโชเน็น* (『漫画少年』 1948 年) นิตยสาร *โบเก็งกัตสึเงกิบูงโกะ* (『冒険活劇文庫』 1948 年) นิตยสาร *โบเก็งโอ* (『冒険王』 1949 年) นิตยสารเหล่านี้เน้นการนำเสนอการ์ตูนและงานเขียนกระแสหลักที่เป็นที่นิยมในผู้อ่านทั่วไป กระแสความนิยมนี้ได้ทำให้พื้นที่ในการนำเสนอผลงานเขียนสำหรับเยาวชนที่เน้นวรรณศิลป์ลดลงและไม่มีวรรณกรรมเยาวชนใหม่ ๆ ที่น่าสนใจเกิดขึ้น ยกเว้นผลงานเรื่อง *นิจุชิ โนะ ฮิโตมิ*⁷ (『二十四の瞳』 1952 年) ของสึโบอิ ซากาเอะ⁸ ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจนกลายเป็นหนังสือขายดีและถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ในเวลาต่อมา

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้จะเห็นความพยายามของนักเขียนที่ได้รวมกลุ่มก่อตั้งสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเยาวชนเพื่อสร้างสรรค์งานเขียนที่มีคุณภาพชัดเจนงานที่ถูกผลิตออกมาในช่วงสงครามฯ ก็ตาม แต่ด้วยกระแสสังคมและความนิยมของผู้อ่านเยาวชนส่วนใหญ่ยังคงชื่นชอบงานแนวต่อสู้ผจญภัย และงานที่มีภาพประกอบจำนวนมากอยู่ งานเขียนสำหรับเยาวชนที่มีวรรณศิลป์จึงไม่สามารถแข่งขันชิงความนิยมจากงานเขียนเหล่านี้ได้ ซ้ำร้ายในช่วงเวลานี้ วรรณกรรมเยาวชนแปลจากต่างประเทศได้กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง สำนักพิมพ์รายใหญ่ ทั้งสำนักพิมพ์อิวานามิและสำนักพิมพ์โคดันชะต่างได้แปลวรรณกรรมเยาวชนจากต่างประเทศและรวมพิมพ์เป็นหนังสือชุดออกจำหน่าย ประกอบกับในปี ค.ศ. 1953 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายบังคับให้ทุกโรงเรียนต้องมีห้องสมุด ส่งผลให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้สร้างห้องสมุดและซื้อหาหนังสือชุดเหล่านี้เข้ามาไว้ในห้องสมุดอย่างคึกคัก

จากความตกต่ำของงานเขียนเพื่อเยาวชนช่วงหลังสงครามฯ เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1950 ได้เกิดกระแสวิพากษ์งานเขียนสำหรับเยาวชน (童話伝統批判) โดยได้ทวนถามความเป็นวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นที่นิตยสาร *ฮาไก โทริ* ได้หล่อหลอมมาอย่างยาวนานเพื่อแสวงหานิยามของวรรณกรรมเยาวชนรูปแบบใหม่ กระแสวิพากษ์นี้เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955 เมื่อผลงานแนวแฟนตาซี *ดาเระ โมะ ชิราไน จิซานากุนิ* (『誰も知らない小さな国』) ของซาโต ซาโตรุ (佐藤さとる) และเรื่อง *คิกากะ โนะ อิเอะ โนะ โคบิโดตาจิ* (『木かげの家の人たち』) ของอินุอิ โทมิโกะ (いぬいとみこ) มีโครงเรื่องที่โดดเด่นแตกต่างจากโครงเรื่องของงานเขียนสำหรับเยาวชนที่เคยมีมา วรรณกรรม 2 เรื่องนี้จึงได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ (現代児童文学)

ย้อนกลับไปในปี ค.ศ. 1953 ชมรมศึกษาและค้นคว้าวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นแห่งมหาวิทยาลัยวาเซดะ (早大童話会) โดยโทริโงะเอะ ชินไดตีพิมพ์บทความ (『『少年文学』の旗の下に!』) ในนิตยสาร *โชเน็นbungaku* (『少年文学』) อันเป็นนิตยสารประจำชมรมฯ เพื่อประกาศเจตนารมณ์ที่จะก้าวข้ามงานเขียนเพื่อเยาวชนที่เคยมีมา โดยมองว่างานเขียนสำหรับเยาวชนญี่ปุ่นนั้นมีแต่งานประเภท “เทพนิยาย” (メルヘン)

⁷ นิจุชิ โนะ ฮิโตมิ ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย 2 ส่วน ดังนี้ 1) *ยี่สิบสี่ดวงตา* ส่วนแปลของกิตติมา อมรทัต (ประจักษ์, 2535) 2) 24 แก้วตา ส่วนแปลของภัทรรี พัทธกุล (เจลิเต้, 2564)

⁸ ผลงานอื่น ๆ ของสึโบอิ ซากาเอะที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย ได้แก่ “กิ่งหลิว” *เรื่องสั้นญี่ปุ่น 3* (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

“นิทานวิถีชีวิต” (生活童話) “นิทานไร้สัญชาติ” (無国籍童話) “เรื่องเล่าวัยรุ่น” (少年少女物語) งานเขียนเหล่านี้ล้วนมีโครงสร้างรากฐานมาจากนิทานญี่ปุ่นที่สืบทอดมา แต่ปราศจากความเป็นนวนิยายสมัยใหม่พร้อมกันนี้ยังมิบทความวิพากษ์การใช้ภาษาในวรรณกรรมเยาวชนของโอกาเวะ มิเมะ (「さよなら未明—日本近代童話の本質」『現代児童文学論』くしろ出版、1959 年) โดยฟูรูตะ ทารูอิ (古田足日) บทนำจากหนังสือ *โคโดโมะ โนะ บุงงากุ* (『子ども文学』) โดยอิซึโม โมะโมโกะที่วิพากษ์งานเขียนสำหรับเด็กเยาวชนญี่ปุ่นที่เคยมีมาว่ามีลักษณะเฉพาะตัว ไม่สามารถเชื่อมโยงกับวรรณกรรมเยาวชนสากลได้เพราะนำเสนอเนื้อหาเข้าใจง่ายเกินไป และบทความวิพากษ์ของนักวรรณกรรมเยาวชนอื่น ๆ ตีพิมพ์เผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นจากการวิพากษ์งานเขียนเพื่อเยาวชนแบบเดิมของนักวรรณกรรมในช่วงเวลานี้สามารถสรุปได้ 3 ประเด็นคือ 1) การสร้างสรรค์งานที่ใส่ใจต่อเด็ก 2) การก้าวข้ามงานในลักษณะเดิม โดยเฉพาะงานในลักษณะของโอกาเวะ มิเมะที่มีความเป็นนิทานสูง และ 3) การสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่นำเสนอมุมมองทางสังคม เช่น ปัญหาของสงคราม โครงสร้างของสังคมที่สืบเนื่องมาจากสงคราม ด้วยเหตุนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 เป็นต้นมา นักเขียนกลุ่มนี้จึงได้เริ่มผลิตงานเขียนขนาดยาวที่นำเสนอประสบการณ์สงคราม งานเขียนแนวปฏิวัติสังคม งานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวการเติบโตของตัวละคร (成長物語) เช่น งานของมัตสึดานิ มียะโกะ⁹ (松谷みよ子) เรื่อง *ริว โนะ โคดาโร* (『龍の子太郎』) ผลงานที่ได้รับรางวัลชนะเลิศวรรณกรรมเยาวชนนักเขียนหน้าใหม่ของสำนักพิมพ์โคดันชะ ครั้งที่ 1 และรางวัลวรรณกรรมเยาวชน Hans Christian Andersen Award

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่พัฒนาขึ้นจากงานเขียนเพื่อเยาวชนแบบเดิมก็คือการก้าวข้ามประเด็นต้องห้ามของงานยุคก่อน งานเขียนเพื่อเยาวชนรูปแบบเก่าจะมีประเด็นที่ห้ามหยิบยกนำมาเขียน ได้แก่ เรื่องเพศ การฆ่าตัวตาย การหนีออกจากบ้าน การหย่าร้าง อย่างไรก็ตามช่วงทศวรรษ 1970 วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ได้พัฒนาสู่งานที่นำเสนอปัญหาที่แท้จริงของเยาวชนทำให้วรรณกรรมเยาวชนในช่วงเวลานี้เปลี่ยนแปลงไปจากวรรณกรรมเยาวชนในช่วงเวลาที่ผ่านมาและไม่ได้นำเสนอตอนจบที่ลงเอยด้วยดีเสมอไปตามลักษณะของนิยายสมัยใหม่ การพัฒนาเนื้อเรื่องเช่นนี้ทำให้วรรณกรรมเยาวชนสมัยใหม่สามารถก้าวข้ามประเด็นต้องห้ามของงานรุ่นก่อนและก้าวเข้าสู่ความเป็นวรรณกรรมเยาวชนแนวสังคมนิยมมากขึ้น นอกจากนี้วรรณกรรมเยาวชนสมัยใหม่ยังได้พัฒนาภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาพูดที่ใกล้เคียงกับภาษาในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น เน้นการเรียบเรียงประโยคและตัดประโยคให้กระชับเป็นจังหวะ งานในช่วงทศวรรษ 1980 จำนวนมากใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เช่น “ผม” “ฉัน” ในการเล่าเรื่อง อีกทั้งยังมีการใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสนึก (Stream of Consciousness) ของเด็ก รวมถึงการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เมื่อเข้าสู่ยุคปัจจุบันที่การพิมพ์จำหน่ายสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กกลายเป็นการค้า ตลาดหนังสือสำหรับเด็กเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ทำให้ตลาดสิ่งพิมพ์กลุ่มนี้มั่งคั่งขึ้น แม้กระทั่งงาน

⁹ มุสตี นาวาวิจิตได้แปลผลงานของมัตสึดานิ มียะโกะออกมาจำนวนหนึ่ง ได้แก่ *โมโมจัง* (หนังสือ, 2528) *เก้าอี้กับเด็กหญิงฮิโตะ* (หนังสือ, 2528) *เด็กหญิงนอนจังกับลูกหมาจิ้งจอก* (กระรต, 2529)

วรรณกรรมเยาวชนเองก็เกิดปรากฏการณ์ขายดีและครองตลาดอย่างยาวนาน แนวโน้มวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) แนวแฟนตาซี พบมากในงานประเภทนวนิยายสำหรับวัยรุ่นประเภท Teen novel และ Light novel 2) งานที่ก้ำกึ่งระหว่างวรรณกรรมเยาวชนกับวรรณกรรมทั่วไป เช่น เรื่อง *สี่เมไตโยรุ นิ*¹⁰ (『つめたいよるに』 1989 年) ของเอะกุนิ คาโอรุ (江國香織) หรือ *คิชชิน*¹¹ (『キッチン』 1988 年) ของโยชิโมโตะ บานานะ (吉本ばなな) ที่นำเสนอชีวิตและปัญหาของเยาวชนขณะเดียวกันก็ได้รับการยอมรับในกลุ่มผู้อ่านทั่วไป และ 3) วรรณกรรมเยาวชนจิตใจ กลุ่มงานวรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 ตัวละครหลักจะมีบาดแผลในวัยเยาว์และดำเนินเรื่องราวรักษาแผลของตนเอง เช่นงานของ นาซึกิ คาโสะ (梨木香歩) เรื่อง *นิชิ โนะ มาโจ กะ ชินดะ* (『西の魔女が死んだ』 1999 年) ที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมเยาวชนมากมายและถูกนำไปสร้างภาพยนตร์ในเวลาต่อมา ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าแนวโน้มของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นมุ่งผลิตงานเพื่อดึงดูดกลุ่มผู้อ่านทั้งที่เป็นเยาวชนและกลุ่มผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่

นอกเหนือจากเนื้อหา 18 บทของหนังสือเล่มนี้แล้ว ยังพบคอลัมน์ขนาดสั้นที่ให้ความรู้เพิ่มเติมทั้งที่เกี่ยวกับผู้เขียน งานเขียน สำนักพิมพ์ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัยสอดแทรกอยู่ตลอดเนื้อหาในแต่ละบทยังมีตัวอย่างของตัวบทวรรณกรรมหรือนิทานต่าง ๆ อ่านประกอบ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงลักษณะเฉพาะของงานชิ้นนั้นได้โดยง่าย ท้ายเล่มยังได้จัดทำดัชนีคำที่สามารถนำไปใช้ค้นหาคำสำคัญต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว มีรายการเอกสารที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้สนใจสามารถตามไปศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง และมีตารางสรุปลำดับเวลาเหตุการณ์สำคัญในสังคมช่วงเวลาต่าง ๆ ที่เทียบเคียงมาพร้อมกับเวลาที่งานวรรณกรรมเยาวชนนั้น ๆ ปรากฏตัว ทำให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมเหล่านั้นกับภูมิหลังทางสังคมได้ดี

¹⁰ ฉบับแปลภาษาไทยโดยน้ำทิพย์ เมธเศรษฐ์ ใช้ชื่อว่า *คำคืนนี้* (JBOOK, 2551)

¹¹ ฉบับแปลภาษาไทยโดยเพลงดาบแม่น้ำร้อยสาย ใช้ชื่อว่า *คิชชิน* (IMAGE, 2544)